

Vyřazení kormorána velkého

ze seznamu zvláště chráněných druhů

Petr Šedina

Na základě vyhlášky č. 393/2012 Sb., již se mění vyhláška č. 395/1992 Sb. (dále jen vyhláška), kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny, (dále jen ZOPK), došlo ke zrušení slov „kormorán velký – *Phalacrocorax carbo*“ v příloze č. III vyhlášky, čímž byl vyškrtnut kormorán velký z kategorie „ohrožený“ v seznamu zvláště chráněných živočichů. S účinností od 1. dubna 2013 tak přestal být zvláště chráněným živočichem podle ZOPK. Vyškrtnutí ze seznamu zvláště chráněných druhů neznamená, že by již nebyl v české přírodě chráněn, stále se na něj vztahuje tzv. obecná ochrana volně žijících živočichů ve smyslu ustanovení § 5 odst. 1 a ochrana volně žijících ptáků ve smyslu ustanovení § 5a odst. 1 ZOPK.

Co vedlo k takovému kroku?

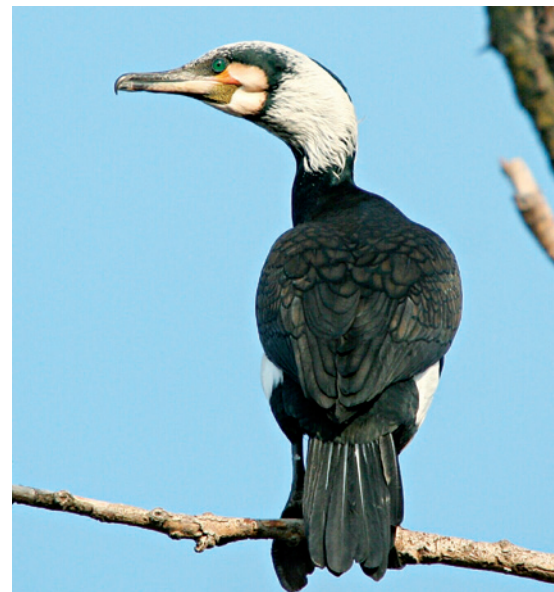
Kormorán velký zažívá v Evropě od konce 60. let 20. století výraznou populační expanzi, kterou je možné posuzovat jako návrat původního živočišného druhu do oblastí dřívějšího hojnějšího výskytu. Česká republika se stala významnou migrační cestou pro početná hejna kormoránů pocházejících ze severozápadní a částečně severovýchodní Evropy a současně došlo i k nárůstu početnosti hnízdících párů, které následně zimují především na nezamrzajících vodních tocích. Spojením hnízdících a migrujících jedinců dosahuje početnost kormorána velkého v zimních měsících 10–15 tisíc jedinců. Postupně tak narůstá predanční tlak na rybí společenstva v období jarní a podzimní migrace a zároveň v zimním období převažuje na nezamrzajících vodních plochách. To může mít negativní dopad na společenstva, ve kterých se vyskytují typické druhy ryb pro jednotlivá rybí pásma, a současně na zvláště chráněné druhy ryb, případně i na organismy vázané na ryby jakožto hlavní zdroj potravy. Tento tlak je možné pozorovat především na rybách v rybochovných zařízeních a ve vodních tocích. Opětovné rozšíření kormorána velkého je typickou ukázkou, kdy soustředěná ochrana výrazně ohroženého druhu přispěla k jeho návratu do původních stanovišť. Ochrana kormorána velkého byla založena na základě snižujících se stavů v první polovině 20. století. V roce 1979 byl chráněn podle

směrnice Rady EU č. 79/409/EEC a následně jeho ochrana přešla do právních řádů různých zemí. Na tomto konkrétním příkladě je vidět, jak je možné postupovat od jednoho extrému k druhému. Jeho postupné vytlačování a hubení rybáři způsobilo, že se stal ohroženým druhem, a z toho důvodu byla uzákoněna jeho speciální ochrana. Po určitém čase se však dostáváme do situace, kdy díky intenzivní ochraně kormorána jeho populace na našem území vzrostla natolik, že už ve smyslu ochrany zvláště chráněných druhů volně žijících živočichů spíše škodí.

Novela seznamu zvláště chráněných obratlovců byla připravována již v letech 2005–2007, a to včetně její prezentace odborné veřejnosti a zapracování připomínek.¹ Je však otázkou, zda vyškrtnutí kormorána velkého ze seznamu zvláště chráněných druhů nepřišlo později, než by bylo vhodné (i vzhledem k tomu, že snaha o vyškrtnutí kormorána z tohoto seznamu se objevila již před dvěma lety). Například na území Slovenska se k omezení jeho ochrany přistoupilo z obdobných důvodů již mnohem dříve.

Jaké má taková novelizace právní následky?

Protože se na kormorána již nevztahuje ochrana podle § 50 ZOPK (již není zvláště chráněným živočichem), nelze v současnosti postupovat formou povolení výjimky ze zákazu u zvláště chráněných druhů. Tako-

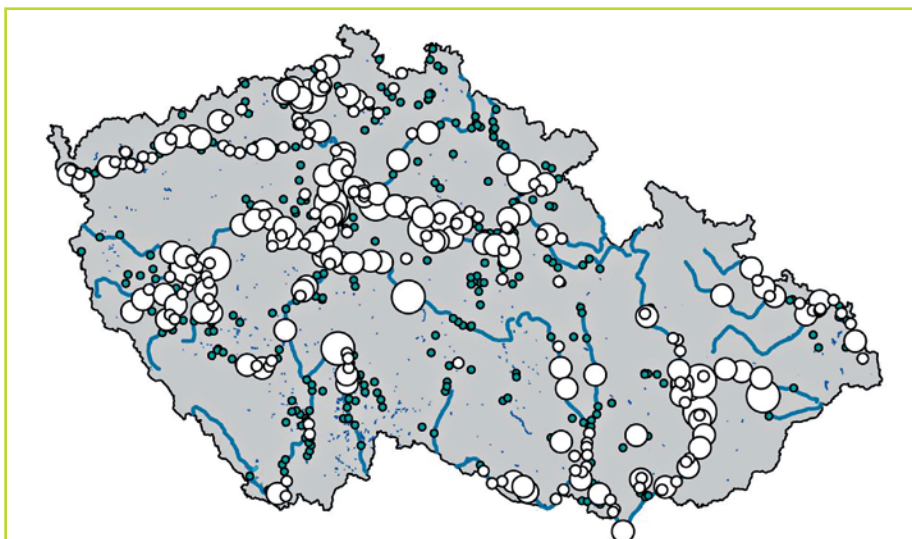
Kormorán velký

Foto Jan Ševčík

vé výjimky ze zákazů u zvláště chráněných druhů živočichů (například k usmrcování, rušení a dalším zásahům) vydané před 1. dubnem 2013 podle § 56 ZOPK nebude možné na další činnosti související s kormoránem velkým aplikovat, byť by se věcně jednalo de facto o shodné zásahy jako dříve. Pro další pokračování v těchto činnostech bude nutné, aby byl rozhodnutím orgánu ochrany přírody stanoven odchylný postup podle ustanovení § 5b ZOPK, přestože se bude pravděpodobně jednat o velice podobné, ne-li totožné činnosti. Nyní je totiž kormorán velký spolu se všemi druhy ptáků vyskytujícími se na evropském území obecně chráněn podle § 5a ZOPK, který je transpozicí čl. 5 směrnice o ptácích. Ustanovením § 5a odst. 1 ZOPK je mj. stanoven zákaz úmyslně volně žijící ptáky usmrcovat nebo odchytávat jakýmkoli způsobem. Odchylný postup od zákazů uvedených v § 5a odst. 1 ZOPK lze povolit při splnění několika kumulativních podmínek uvedených v § 5b odst. 1 ZOPK. Odchylný postup lze povolit při prevenci závažných škod v rybářství nebo za účelem ochrany volně žijících živočichů a zároveň v případě, že neexistuje jiné uspokojivé řešení.

Takové povolení vydává příslušný orgán ochrany přírody na základě posouzení, zda jsou naplněny podmínky pro povolení odchylného postupu dle § 5b odst. 1 ZOPK. Jde tedy o to, zda skutečně hrozí vznik závažné škody na rybářství a potřeba její prevence,

¹ Viz Horyčská E., Krása A., Neuwirthová H., Tomášková L.: K aktualizaci seznamu zvláště chráněných druhů. *Ochrana přírody* 66 (1): 14–17.

Mapa Početnost a distribuce kormorána velkého v České republice v lednu 2011

Bílé kroužky představují obsazené lokality, jejich velikost pak udává početnost v kategoriích 1–10 ex., 11–100 ex., 101 a více ex. Černé kroužky představují sledované, ale neobsazené lokality.

Mapy byly vytvořeny na základě databáze Mezinárodního (lednového) sčítání vodních ptáků, zpracované v rámci řešení grantového projektu VaV MŽP ČR SP/2d3/109/07 „Dlouhodobé změny početnosti a distribuce vodních ptáků v České republice ve vztahu ke změnám klimatu a životního prostředí“ (viz například MUSIL & MUSILOVÁ 2009, 2010, 2011). Zimní mezinárodní sčítání vodních ptáků probíhá pouze dva dny v lednu. Získané údaje tedy vyjadřují početnost zjištěnou jednorázovým sčítáním a s ohledem na termín sčítání indikují především stav v době zámruzu rybníků (údaje jsou tak využitelné především v případě vodních toků).

Při tvorbě map byl použit mapový podklad © ESRI & NASA 2007.

nebo zda existuje potřeba ochrany volně žijících živočichů. Velice důležitou otázkou zůstává, zda povolováním odchylného postupu na této úrovni státní správy nebude docházet k nevhodnému zacházení s jinými volně žijícími živočichy nebo případně k ohrožení některých zvláště chráněných druhů, které využívají stejné stanoviště k rozmnožování nebo lokality pro obstarávání potravy.

Budou se stále vyplácet náhrady za škody způsobené kormoránem velkým?

K této skutečnosti se vztahuje i problematika vyplacení náhrad škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy pod-

le zákona č. 115/2000 Sb. Kormorán velký je stále výslovně uveden v taxativním výčtu těchto vybraných živočichů v § 3 písm. c) zákona č. 115/2000 Sb., oproti tomu však nesplňuje podmínky obsažené v ustanovení § 1 odst. 1 a § 5 odst. 1 zákona č. 115/2000 Sb., neboť již není zvláště chráněným živočichem a nelze tedy uvažovat o poskytování náhrad škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy. Ustanovení § 5 odst. 1 téhož zákona výslovně stanoví, že se nahrazuje jen škoda prokazatelně způsobená na území České republiky vybraným živočichem, jsou-li splněny podmínky stanovené zákonem č. 115/2000 Sb., a jen v případech, že vybraný živočich byl v době, kdy ke škodě došlo, živočichem zvláště chráněným podle zvlášť-

ního právního předpisu. Žádosti o náhradu škody způsobené kormoránem velkým tak lze, s ohledem na datum jeho vyškrtnutí ze seznamu zvláště chráněných druhů, uplatňovat pouze za škody vzniklé nejpozději k 31. 3. 2013. S ohledem na ustanovení § 8 odst. 3 písm. c) zákona č. 115/2000 Sb. je žádost za takto vzniklou škodu možné podat k příslušnému krajskému úřadu nejpozději 30. 9. 2013.

Jaké budou věcné dopady takové změny?

Jednou ze zásadních změn, ke kterým dojde, bude skutečnost, že přestanou být vypláceny náhrady za škody způsobené kormoránem na rybách, poskytované podle zákona č. 115/2000 Sb. V roce 2011 přesáhla výše takto vyplacených náhrad částku 40 milionů korun. Pro některé rybáře může toto zrušení poskytovaných náhrad představovat i existenční problém. Případný odstřel kormoránů budou provádět především příslušní uživatelé honitby podle zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti, nebo osoby, které disponují oprávněním k lovu zvěře. V každém případě bude nutné tento postup provádět na základě předem povoleného odchylného postupu podle ZOPK. Vzhledem k tomu, že odstřel jedinců má mít preventivní charakter a účelem je odehnat hejno kormoránů z předmětného rybářského revíru, není jisté, jakých výsledků lze dosáhnout z hlediska snižování jejich populace. Takový postup zároveň zcela nezabrání způsobovaným škodám na rybách. Z hlediska biologie kormorána může dojít i ke zvýšení predančního tlaku na ryby, jelikož vyplašený jedinec, který tráví ulovenou rybu, svoji kořist vyvrhne, odletí pryč a bude se snažit ulovit si novou potravu. Tím se znovu dostáváme k otázce, zda nedošlo k omezení ochrany kormorána velkého příliš pozdě a zda se z něj v blízké době nestane škůdce, který bude cíleně loven a jeho populace omezována, tak jako tomu bylo na začátku minulého století.

Autor pracuje na ředitelství AOPK ČR v Referátu právní podpory státní správy

SUMMARY

Šedina P.: Delisting of the Great Cormorant from the Specially Protected Species List in the Czech Republic

The Great Cormorant (*Phalacrocorax carbo*) has been still explicitly specified among wildlife species in Article 3, letter c) of Act No. 115/2000 Gazette on Providing Compensation for Damages Caused by Selected Specially Protected Animals, as amended later. Nevertheless, the species does not meet the conditions pursuant Article 1, paragraph 1 and Article 5, paragraph 1 of the above act, because it has not been a Specially Protected Species. Thus, compensations for

damages caused by the fish-eating bird cannot be paid more. The provision of Article 5, paragraph 1 explicitly states, that damages are compensated only when having been caused verifiably on the Czech Republic territory and only provided that the wild animal species has been specially protected under the specific law. Therefore, due to the delisting the Great Cormorant from the Specially Protected Species list, applications to receive compensation for the damage caused by the above wild bird can be submitted to the respective authorities only if the damage had been caused by March 31, 2013 at the latest. Pursuant to Article 8, paragraph 3, letter c) of Act No. 115/2000 Gazette, such an application to compensate the above specified damage shall be submitted to the respective Regional Authority/ Administration by September 30, 2013 at the latest.